

Dariusz Pleśniak, Aleksander Żakowicz
Instytut Plastyki, WSP Częstochowa

BIBLIOGRAFIA AUTORSKA, CZYLI PRZYGOTOWANIA DO UZUPEŁNIENIA BIBLIOGRAFICZNYCH ZA LATA 1981 – 2000

Bibliografia fotografii polskiej za lata 1956-1981, zredagowana w systemie CD-Rom została zaprezentowana po raz pierwszy na V Sympozjum Dydaktyki Fotografii w Częstochowie, 25 września 1997 r., a następnie przedstawiona na Sesji Naukowo-Technicznej podczas VII Międzynarodowych Targów Fotograficznych „Polfoto 98”. Praca jest podsumowaniem pewnego etapu, jaki dokonał się w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie od roku 1987, gdzie opracowano pod kierunkiem prof. Aleksandra Żakowicza kilka prac magisterskich zajmujących się bibliografią publikacji fotograficznych wydanych od 1956 do 1981 r.

W okresie tym opracowano także pod kierunkiem A. Żakowicza nowy system klasyfikacyjny, mający za zadanie uzupełniać pewne braki oraz częściową dezaktualizację UKD w odniesieniu do fotografii. Nowy system mający częściowe pokrycie w dotychczas używanym systemie UKD posiada dziesięć działów głównych:

- 0 Bibliografia fotografii. Metodologia badań nad fotografią.
- 1 Estetyka fotografii.
- 2 Fotografia jako dokument.
- 3 Prawo a fotografia. Organizacje fotograficzne. Nauczanie fotografii. Organizacja badań fotograficznych.
- 4 Dział wolny.
- 5 Chemia i technologia procesów fotograficznych. Fizyka fotografii.
- 6 Technika zdjęciowa. Wyposażenie. Aparatura. Materiały. Koszty.
- 7 Fotografia jako dyscyplina plastyczna.
- 8 Zastosowania fotografii w nauce i technice. Procesy fotograficzne w fotografii.
- 9 Historia fotografii. Zbiory. Archiwa. Życiorysy. Kolekcjonerstwo.

Każdy dział główny posiada kilka poddziałów, które posiadają swoje rozwinięcia, np.:

- 2 Fotografia jako dokument (dział główny).
- 2.0 Fotografia krajoznawcza i podróżnicza (poddział działu głównego 2).
- 2.0.1 Fotografia przyrodnicza (rozwinięcie poddziału 2.0).

Poszczególne cyfry oddzielone są od siebie kropkami w celu zwiększenia czytelności zapisu i odróżnienia od budowy systemu UKD. Takie rozwiązanie powoduje, iż system ten jest bardzo elastyczny i może być rozbudowywany w miarę potrzeb.

Wszystkie dane zawarte w *Bibliografii Fotografii Polskiej za lata 1956 – 1981*, sklasyfikowane zostały zgodnie z tym systemem. Będzie on także wykorzystywany w przyszłych uaktualnieniach. Należy zwrócić uwagę, że dotychczasowe wydawnictwo jest pilotażowe, tzn. służy do wyszukiwania błędów i do przygotowania poprawnego wydania *Bibliografii Fotografii Polskiej za lata 1956 – 2000*.

Dane bibliograficzne zawarte w *Bibliografii Fotografii Polskiej za lata 1956 – 1981* zostały zredagowane na podstawie pracy magisterskiej Joanny Jakubowskiej i Agnieszki Leśniak pt. *Bibliografia Fotografii Polskiej za lata 1956 – 1981 (bez czasopism fachowych)*¹ oraz maszynopisu pracy Grzegorza Proniewskiego *Bibliografia Fotografii Polskiej w czasopismach fachowych w latach 1956 – 1983*, wykonane w pracowni Fotografii Instytutu Plastyki Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie². Materiały dostarczone zostały między innymi w formacie danych programu „Access” i bardzo starym programie „T.I.G.”. Po zebraniu całego materiału okazało się, że zawiera on wiele błędów, głównie literówek. Często dane wprowadzone zostały w sposób niejednorodny³.

¹ J. Jakubowska, A. Leśniak, *Bibliografia Fotografii Polskiej za lata 1956 – 1981 (bez czasopism fachowych)*, praca magisterska, Instytut Plastyki WSP w Częstochowie, Częstochowa 1994.

² G. Proniewski, *Bibliografia Fotografii Polskiej za lata 195 – 1983 w czasopismach fachowych*, praca magisterska, Instytut Plastyki WSP w Częstochowie, obrona pracy odbyła się w 1997 r.

³ W przypadku komputerowej bazy danych bardzo ważnym czynnikiem jest, aby wszystkie dane wprowadzone zostały w jednolity sposób. Jakikolwiek odstępstwa powodować mogą przekłamania podczas wyszukiwania danych. Niewiele osób zdaje sobie sprawę z zasad działania algorytmów wyszukiwujących dane. Pewne zrozumiałe dla umysłu ludzkiego sformułowania nie są takimi dla programu komputerowego. Jeśli ktoś powie, iż wśród 100 teczek z dokumentami należy znaleźć wszystkie, które dotyczą np.: Jana Kowalskiego, to każdy człowiek bez wahania wybierze teczkę opisaną jako np.: „Jan Kowalski”, „J. Kowalski”, „Janek Kowalski”, „Kowalski”, „Kowalski Jan”, w przypadku teczki opisanej „J.K.” zastanowi się i zajrzy do środka, aby stwierdzić czy na pewno dotyczy ona poszukiwanej osoby. W podanym przykładzie ze stu teczek człowiek odnalazł 6 dotyczących „Jana Kowalskiego”. W przypadku prostego algorytmu wyszukiującego wpisanie hasła „Jan Kowalski” spowodowałoby znalezienie zaledwie jednej teczki, opisanej dokładnie jako „Jan Kowalski”. Nawet teczka opisana „Kowalski Jan” zostałaby przez program pominięta. Oczywiście można rozbudować algorytm w taki sposób, aby uwzględniał zamianę miejsca nazwiska z imieniem. To jednak nie koniec problemu. Co ze stosowaniem skrótów,

Cały materiał zawierał około 13000 rekordów. Ręczne uporządkowanie wszystkich rekordów, jaką obejmuje cała baza *Bibliografii Fotografii Polskiej za lata 1956 – 1981* byłoby dosyć trudne. Do sprawdzenia danych zawartych w bibliografii fotografii polskiej, przygotowany został nowy, oryginalny program komputerowy. Jego zadaniem było wyszukiwanie wszelkiego rodzaju literówek, usuwanie zbędnych znaków i ujednolicanie tekstu. Niektóre operacje odbywały się w całkowicie zautomatyzowany sposób, inne w półautomatyczny, tzn. wymagały zatwierdzenia zmian w materiale, co do którego program miał wątpliwości, wreszcie, część poprawek wykonywana była ręcznie.

Obecnie przygotowania do wydania *Bibliografii Fotografii Polskiej za lata 1956 – 2000* są wielotorowe:

- gromadzone są materiały w postaci zbioru katalogów i prasy fotograficznej polskiej od roku 1982 do chwili obecnej;
- przygotowywane są prace magisterskie pod kierunkiem prof. A. Żakowicza i dr. J. Piwowarskiego obejmujące zagadnienia przydatne do wykorzystania w pracach nad bibliografią;

zdrobnieniami czy odmianą przez przypadki? Wielkość liter także ma dla komputera kolosalne znaczenie. W podanym wcześniej przykładzie osiągnąć można o wiele lepszy wynik wpisując hasło „Kowalski”, bowiem w takim przypadku komputer znalazłby 5 z 6 teczek (teczka opisana jako „J.K.” została pominięta). Jeśli pominięta teczka zawierałaby istotne dane, to może dojść do poważnych błędów w pracy.

W celu uniknięcia błędów w wyszukiwaniu, należało ujednolicić dane bibliograficzne opracowane przez różne osoby. Począwszy od takich drobiazgów „estetycznych”, jak stawianie przecinka np.:

Jan Kowalski, Jan Kowalski
Jan Kowalski, Jan Kowalski
Jan Kowalski,Jan Kowalski
Jan Kowalski, Jan Kowalski

W wielu rekordach stosowano różne odległości pomiędzy wyrazami np.:

Jan Kowalski
Jan Kowalski
Jan Kowalski
Jan Kowalski
Jan Kowalski

Stosowano skróty, pisano dużymi i małymi literami np.:

Jan Kowalski
J. Kowalski
J. K.
JAN KOWALSKI
Jan KOWALSKI
J.Kowalski

- przygotowywana jest nowa wersja programu obsługującego bazę danych z bibliografią, rozszerzone będą możliwości wyszukiwania w programie danych, do indeksu autorów dodany zostanie krótki opis o danej osobie wraz z jego zdjęciem oraz przykładami prac fotograficznych, które można będzie oglądać bezpośrednio z poziomu programu. Program będzie można także uruchomić bezpośrednio z CD-Romu bez konieczności wcześniejszej instalacji; usprawniony zostanie sposób wyboru prac z poszczególnych działów klasyfikacyjnych i dodanych zostanie kilka drobnych funkcji ułatwiających pracę z programem;
- stworzony zgodnie z powyższymi uwagami został program „Bibliografia autorska” oraz program „Bibliografia katalogów”.

Opracowanie programu „Bibliografia autorska” ma umożliwić osobom, które mają czynny udział w powstawaniu publikacji dotyczących fotografii przeprowadzanie ich bieżącej ewidencji. Poszczególni autorzy oprócz wykorzystywania bazy do własnych potrzeb, mają możliwość przesłania danych poprzez internet lub tradycyjną pocztą do jednego ośrodka, w tym przypadku do Zakładu Projektowania, Fotografii i Sztuk Wizualnych Instytutu Plastyki w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Częstochowie. Dane pochodzące od poszczególnych autorów gromadzone w jednym ośrodku pozwolą na przyspieszenie prac w aktualizowaniu informacji w kolejnych wersjach *Bibliografii Fotografii Polskiej*.

W opracowaniu programu nie skorzystano z gotowych rozwiązań znajdujących się na rynku oprogramowania, ponieważ koszt zakupu takiego oprogramowania byłby zbyt wysoki. W założeniu bowiem otrzymać ów program mają wszyscy autorzy publikacji dotyczących fotografii. W przypadku zastosowania dowolnego programu komercyjnego, należałoby wykupić stosowną liczbę licencji równą liczbie użytkowników. Wymaga to olbrzymich nakładów finansowych, biorąc pod uwagę koszt detaliczny jednego certyfikatu.

Za opracowaniem własnego programu przemawiają korzyści wynikające z korzystania z jednolitego oprogramowania, które pozwala na uniknięcie chaosu związanego z różnorodnym formatem danych, odmiennym sposobem ich wprowadzania lub wprowadzaniem niepełnych informacji (np.: brak instytucji sprawczej itp.).

Program Bibliografii autorskiej pozwala na dokonywanie typowych działań związanych z tworzeniem bazy danych, jak: wprowadzanie i usuwanie poszczególnych rekordów, możliwość ich edycji, sortowanie danych według: liczby porządkowej, autora, autora ilustracji, tytułu, podtytułu, wydania, miejscowości wydania, wydawnictwa, instytucji sprawczej, typu pracy (album, katalog, artykuł, podręcznik). W programie zawarto możliwość selektywnego wyboru danych oraz możliwość ich selektywnego wydruku (puste pola w bazie są pomijane). Program posiada jednostopniowe zabezpieczenie przy zapisie danych

(przy próbie zapisania danych w pliku, który już istnieje program wykonuje kopie bezpieczeństwa tego pliku zmieniając standardową końcówkę „*.pb” na „*.pbb”). Istnieje także możliwość wyeksportowania danych w postaci pliku tekstowego, które można później wykorzystać w dowolnym edytorze tekstów. Dodatkowo program pozwala na przyjmowanie danych z programu „Bibliografia Fotografii Polskiej za lata 1956 – 1981”. Wprowadzane dane bibliograficzne można w łatwy sposób zakwalifikować do odpowiedniego działu systemu klasyfikacyjnego opracowanego w WSP w Częstochowie, wykorzystując do tego jedną z opcji programu.

Program jest samowystarczalny, nie korzysta z zewnętrznych bibliotek systemowych, nie wymaga więc wcześniejszej instalacji. Możliwe jest uruchomienie programu bezpośrednio z dyskietki 3.5”. Jedynym wymogiem jest system operacyjny Windows — program działa w systemie Windows 95/98/NT/2000.

Uwzględniając intensywny rozwój fotografii cyfrowej, która dzięki postępowi technicznemu staje się ogólnodostępna, powstaje potrzeba rozszerzenia działu 7.8 „Projektowanie komputerowe. Obrazowanie komputerowe.” Na „Projektowanie i obrazowanie komputerowe. Fotografia cyfrowa.”⁴ Z rozwinięciem:

7.8. Projektowanie i obrazowanie komputerowe. Fotografia cyfrowa.

7.8.0. Specjalizowana bibliografia obrazowania komputerowego i fotografii cyfrowej.

.1. Rzeczywistość wirtualna.

.3. Prawo autorskie w obrazowaniu komputerowym. Dydaktyka, szkolnictwo.

.5. Fotografia hybrydowa.⁵

⁴ Obrazowanie komputerowe i fotografia cyfrowa mogą być pojęciami bliskoznacznymi. W myśl ustaleń powstałych na spotkaniach Stowarzyszenia Fotografii Naukowej (Skoki-Poznań 1998) przez „fotografię cyfrową rozumie się powstanie obrazu na matrycy skanującej i jego obróbkę w komputerze, aż do wydruku gotowego zdjęcia. Zastosowanie na którymkolwiek z etapów metod tradycyjnej fotografii daje prawo do używania pojęcia „fotografia hybrydowa”. W sytuacji kiedy obraz tworzony jest bez związku z rzeczywistością, wtedy najlepszym określeniem jest „obrazowanie komputerowe”, lub w przypadkach użycia programów projektowych można/należy użyć terminu „projektowanie komputerowe”. Porządek słów „projektowanie”, „obrazowanie”, „fotografia cyfrowa” został zachowany zgodnie z chronologią pojawiania się w słownictwie fotograficznym.

⁵ Połączenie techniki cyfrowej i tradycyjnej fotografii srebrowej (np. użycie negatywu srebrowego i dalsza obróbka jak fotografii cyfrowej lub wydruk na papierze fotograficznym srebrowym obrazu powstałego w aparacie cyfrowym).

- .6. Aparatura i sprzęt do fotografii cyfrowej.
- .8. Zastosowania fotografii cyfrowej w poligrafii.
- .9. Historia. Życiorysy. Zbiory. Kolekcjonerstwo.